

VASSÁNYI MIKLÓS

*Az első normann híradások a grönlandi és északkelet-amerikai
bennszülöttekről*

Jelen bevezető tanulmány és forrásközlés az inukokról (eszkimókról) szóló, a korai XI. századra visszamenő legelső hírekkel foglalkozik, melyeket Izlandon jegyeztek fel óizlandi nyelven a XII–XIV. században. E híradások többségének műfaja a saga. A *saga* (t. sz. *sögur*, ‘monda’) szóbeli vagy írott, prózai elbeszélés, történet, mely a szájhagyományon alapuló, tényszerű beszámolót történeti fikcióval, időnként fantasztikus elemekkel ötvözi, párbeszédekkel, jellemrajzzal színesíti. A sagák cselekménye a IX–XI. századra esik. A szakirodalom ezt a korszakot „*saga era*”-nak nevezi. A leírás kora („*writing era*”) a XII–XIV. század. A sagák többsége pergamenen maradt fenn a késői XIII–XV. század közötti időből, majd a XVI.-tól a korai XX. századig papír kéziratban. A sagák értelmezését megnehezíti, hogy néhány évszázaddal az elbeszélte események után jegyezték le őket – mint Diana Whaley írja, „a sagák többet mondanak a szerkesztésük idejéről és a szerzőjük történelemszemléletéről, mint magáról az elbeszélte múltból; s... nem annyira ‘tényekről’ mint inkább viszonyulásokról, a gondolkodásmódról és a társadalom szerkezetéről értesülünk belőlük.”¹ A középkori izlandi történetírás másik fontos műfaja az évkönyv, *annales*. Az *Islandske annaler* (*Izlandi évkönyvek*) összefoglaló cím alatt kiadott tucatnyi középkori évkönyv tájékoztat arról, hogy Izland 874-ben települt be Norvégiából, Grönland 986-ban Izlandról, s hogy az ezredfordulót követő évszázadokban az érintkezés folyamatos volt Izland, Grönland és Új-Skócia vagy Újfundland („*Vinland*”) között.² Észak-Európa kora középkori történetének fontos forrása még Brémai Ádám

¹ ...the sagas reveal more about the time of composition and about their authors' view of the past than they do about the past which is narrated, and... what can be discovered is less to do with 'facts' and more to do with attitudes, 'mentality' and social structures. Whaley, D., „A Useful Past: Historical Writing in Medieval Iceland,” in Clunies-Ross, M., ed., *Old Icelandic Literature and Society* (Cambridge Studies in Medieval Literature 42), Cambridge University Press, 2000, 166.

² Storm, G., ed., *Islandske annaler indtil 1578*. Christiania: Grondahl & Sons, 1888. A *Resen-évkönyvek* (*Resenske annaler*) szerint Izlandon 874-ben települnek meg normannok (*Uphaf Islandz bygðar*), Grönlandon 986-ban (*Bygging Grönlandz*, ibid., 14, ill. 16). A grönlandi normannokkal való folyamatos kapcsolattartásról bőséges tájékoztatást kapunk még az ún. *Régi évkönyvekből* (*Annales vetustissimi*) és *Henrik Høyer évkönyveiből* is (*Henrik Høyers Annaler*). Az *Annales regii* magát Vinlandot is említi az 1121-es év alatt, amikor „Eirikr püspök Grönlandról útra kelt, hogy megkeresse Vinlandot” (*Eirikr byskup af Grönlanndi fór at leita Vinlanndz*, ibid., 112). Külön ki szokás emelni, hogy a *Skálholts-Annaler* egy 1347-es bejegyzése arra enged következtetni, hogy a grönlandi normannok rendszeresen jártak Északkelet-Amerika partvidékére: „Ekkor jött egy hajó Grönlandról is, méretre kisebb, mint egy kicsi izlandi járat. A külső Áramlat-fjordba érkezett. Elvesztette a horgonyát. 16 ember volt rajta, és Markland felé utaztak, de utána ideérkeztek [= Izlandra] hajótörést szenvedve.” (*þa kom ok skip af Grænlandi minna*

1070 körül írott krónikája (*Adami gesta Hammaburgensis ecclesiae pontificum*),³ amely Skandinávia mellett részletesen leírja Izlandot és Grönlandot is, és külön bekezdést szentel Vínlandnak.

A sagák, az *annalesek*, Brémai Ádám gestája és a modern régészet egyaránt tanúságot tesznek Amerika normann felfedezéséről fél évezreddel Kolumbusz előtt.⁴ Az Új-Skóciával vagy Újfundlanddal azonosítható Vínland lehetett az a hely, ahol – e tanúságtételek alapján ítélve – európaiak (normannok) először találkoztak amerikai bennszülöttekkel: inukokkal és indiánokkal. A sagák és hasonló műfajú források közül az észak-amerikai bennszülötteket (*skraelingar*) vagy Vínlandot említi a *Landnámabók*, a *Kristni saga*, a *Heimskringla*, az *Eyrbyggja saga*, a *Grænlendinga saga* és – leginkább – *Vörös Erik sagája* is, valamint a legkorábbi ránk maradt óizlandi írásmű, az Izland és Grönland normann betelepülését és állami berendezkedését tárgyaló *Íslendingabók* (Ari Þorgilsson, 1121 után) 6. fejezete. Jelen közleményünkben először az *Íslendingabók* 6. fejezetét, majd *Vörös Erik sagájának* 11. fejezetét közöljük az eredetiből készült fordításban.

Az óizlandi szavak kiejtéséről: A magánhangzókon szereplő ékezet – mint a magyar írásban is – hosszúságot jelöl, nem hangsúlyt. A hosszú magánhangzók önálló fonémák (beszédhangok). Az æ = hosszú ē,⁵ y = ü, s = sz, þ (Ð) = bilabiális zöngétlen

.....
at vexti enn sma Islandz fôr. þat kom i Straum fiörd inn ytra. þat var akkeris laust. þar voru á .xviij. menn ok höfðu færit til Marklandz enn síðan vordit bingaf hafreka, ibid., 213.) Vö. még a *Gottskalks Annaler* 1347-es bejegyzését (*kom skip j Stravmsfiardar os af Graenlandi, ibid., 353*). Ezen évkönyv tanúságtétele szerint ezeket az embereket egy évvel később Norvégiába vitték, valószínűleg azért, hogy a királynak beszámoljanak útjukról.

³ Pertz, G. H., ed., *Adami gesta Hammaburgensis ecclesiae pontificum*. Hannoverae: impensis bibliopoli Hahniani, 1846. A „Winlandról” szóló fejezet a IV. könyv (*Descriptio insularum aquilonis*) 38. fejezete: „Továbbá egy szigetről mesélt még [Svein dán király], melyet sokan megtaláltak abban az óceánban, s amelyet Winlandnak neveznek annak alapján, hogy ott magától megterem a szőlő, és kiváló bort ad. Mert azt is, hogy ott a gabona vetés nélkül nagy mennyiségben terem, nem mesés elbeszélésből, hanem a dánok megbízható beszámolójából merítettük.” (*Praeterea unam adhuc insulam recitavit a multis repertam in eo oceano, quae dicitur Winland, eo quod ibi vites sponte nascantur, vinum optimum ferentes. Nam et fruges ibi non seminatae habundare, non fabulosa opinione, sed certa comperimus relatione Danorum*, Pertz, ed., 213.)

⁴ A kiterjedt régészeti szakirodalomból kiemelkedik W. J. Wintemberg két részletben közölt, alapvető cikke: „Eskimo Sites of the Dorset Culture in Newfoundland,” *American Antiquity* vol. 5, no. 2 (October 1939), 83–102 (részletes térképpel és illusztrációval); illetve uő., „Eskimo Sites of the Dorset Culture in Newfoundland, Part II,” *American Antiquity*, Vol. 5, no. 4 (April 1940), 309–333 (bibliográfiával); valamint E. Harp igen alapos monográfiája: *The Cultural Affinities of the Newfoundland Dorset Eskimo*. Ottawa: National Museum of Canada, 1964 (National Museum of Canada Bulletin No. 200, Anthropological Series No. 67), számos fényképpel, ábrával és bibliográfiával, a kutatástörténet bemutatásával és az újfundlandi Dorset-eszkimó lelőhelyek részletes helyrajzával. A kutatás jelenlegi állását kiválóan összefoglalja G. Sigurdsson bevezetője a *The Vinland Sagas. The Icelandic Sagas about the First Documented Voyages across the North Atlantic* c. kötethez (transl. K. Kunz, London: Penguin Books, 2008, xxvi–xxxvii, jó történeti és régészeti bibliográfiával, részletes térképekkel).

⁵ Körülbelül mint a német *ä* betű kiejtésekor, vagy az angol *a* ejtésekor a *þat* szóban. Modern izlandi kiejtése *áj*.

részhang (mint az angol *thing* szó elején), ð (Ð) = bilabiális zöngés részhang (mint az angol *there* szó elején).

Ari Þorgilsson: Izlandiak könyve (Íslendingabók, II22–32)

Ari (1067–1148) e tömör, mindössze húsz oldalas művének műfaját nem sagaként, hanem könyvként (*bók*) határozta meg. A mű ennek megfelelően objektivitásra törekszik, kerüli az események kiszínezését. A rövid előszóval bevezetett könyv 12 fejezete sorjában a következő témákat tárgyalja: 1. Izland betelepülése Norvégiából Széphajú Harald (*Haraldr inn Hárfagra*) idején; 2. a szigetet birtokba vevő első bevándorlók; 3. az izlandi parlament, az *alþingi*; 4. az izlandi kalendárium; 5. Izland felosztása a négy égtáj szerint négy negyedre; 6. Grönland betelepülése (lásd alant); 7. a kereszténység elterjedése Izlandon az *alþingi* politikai döntése (1000) nyomán; 8. a külföldi püspökökről; 9. Ísleifr püspökről; 10. Gizurr püspökről. Az utolsó két fejezet kiegészítés (*bókarauki*): a 11. az izlandi püspöki családokról számol be, a 12. a mitikus ősök listája, a végén Ari genealógiájával.

*6. fejezet: Grönland betelepüléséről*⁶

„Azt a földet, melyet Grönlandnak hívnak, Izlandról találták meg, s telepítették be. Vörös Erik volt ama breiðafjörðri férfi neve,⁷ aki kihajózott innét oda, és ott elfoglalta a földet, melyet azóta Erik-fjordnak hívnak. Ő adott nevet a földnek, és nevezte azt ‘Zöldföldnek’, és azt mondta, hogy az emberek azért akarnak majd odautazni, mert a földnek jó a neve. Találtak ott emberi lakhelyeket [*manna vistir*] úgy keletre, mint nyugatra a földön, és csónakdarabokat és olyan kőmunkát, amiről tudni lehet, hogy ott olyan nép lakott, amelyik Vínlandot betelepítette,⁸ s [*amelyet*] a grönlandiak *skraelingeknek*⁹ neveznek. De ez: hogy ő elkezdett lakni azon a földön, tizennégy téllal vagy tizenötlettel azelőtt történt, hogy a kereszténység [*keristni*] megérkezett vol-

⁶ Jónsson, G., ed., *Íslendinga sögur* (‘Izlandiakra vonatkozó sagák’), vol. 1: „Landssaga og landnám” (Reykjavík: Íslendingasagnaútgáfan, 1946), 8.

⁷ Breiðafjörðr (‘Széles fjord’) Izland keleti nyúlványa, a Snæfellsnes-félsziget és a szárazföld között helyezkedik el. Vörös Erik kivándorlásának történetét alapos helyismerettel dolgozta fel Magnusson, M., *The Vikings* (Stroud: The History Press, 2003), 209–221.

⁸ Sigurdsson megjegyzi, hogy Ari szövegezése itt azt sejteti, hogy Vínland létének ismerete általános volt a korban (Sigurdsson, ed., *Vinland Sagas*, xxix).

⁹ Az Újfundlandon talált bennszülöttek – inukok (eszkimók) vagy indiánok – megjelölésére használt óizlandi terminus. Első szótagja (*skral*) az óizlandiban nem fordul elő önálló szóként, de a korai modern dán, svéd és norvég nyelv is ismeri „gyenge, sovány, száraz, rossz” jelentésű melléknévként (vö. Hellquist, E., *Svensk etymologisk ordbok*, Lund: C. W. K. Gleerups förlag, 1922, vonatkozó címszó). Második szótagja az óizlandi *-ingr* patronim, ill. kicsinyítő képző. A többen e magas hangrendű képző hatására *a > æ* hangmáslás ment végbe. A szó jelentése ezek alapján „gyenge, sovány emberke.”

na ide Izlandra, aszerint [az ember szerint], aki Gelli fia Þorkellnek mondta ezt Grönlandon,¹⁰ ahová az az ember maga követte Vörös Eriket.”

Vörös Erik sagája (Eiríks saga Rauða), II. fejezet: Harc a skrælingekkel¹¹

Az *Eiríks saga* két szövegváltozatban ismeretes: a *Hauksbók* (korai XIV. sz.-i pergamenkódex, Árni Magnússon-gyűjtemény, Reykjavík, 544, 4¹⁰), illetve a *Skálholtsbók* (korai XV. sz., Árni Magnússon-gyűjtemény 557, 4¹⁰) által megőrzöttben. Bár a két szöveg helyenként jelentősen eltér egymástól, mindkettő egy 1263 utáni közös forráson alapul, amely egy korai XIII. századi eredetire megy vissza.¹²

A mű *editio princeps*: *Antiquitates Americanae*, opera et studio C. C. Rafn (Hafniae [= København]: 1837, 84–187). Az óizlandi szöveg mellett kiváló magyarázatokat is közöl a G. Vigfusson – F. Y. Powell szerzőpáros klasszikus szöveggyűjteménye, *An Icelandic Prose Reader* (Oxford: Clarendon Press, 1879, 123–141, magyarázatok: 377–385), de csak a 3. fejezettől kezdve adja a szöveget. A mű talán legjobb, az eredeti helyesírást megőrző kiadása: Sveinsson, E. Ó. – Þórðarsson, M., eds., *Eyrbyggja saga, Brands Þáttur Örva, Eiríks Saga Rauða, Grønlandinga saga, Grønlandinga þáttur* (Reykjavík: Hið Íslenska Fornritafélag, 1935, 195–237). Ez a kiadás igen részletesen írja le a kódexeket és a teljes kiadástörténetet (§ 9, LXVII–LXXXV), valamint értelmező lábjegyzeteket és egy térképet is tartalmaz. A mű leggyakrabban hivatkozott kiadása, melynek szövegét itt alapul vettük: Jónsson, G., ed., *Íslendinga sögur* (‘Izlandiakról szóló sagák’), vol. 1: „Landssaga og landnám” (Reykjavík: Íslendingasagnaútgáfan, 1946, 325–342). E kiadás a *Hauksbók* szövegét követi. Új angol (az eredeti szövegezését nem szorosán követő) fordítása kiváló bevezetővel, mely a történeti-régészeti kutatás legfrissebb eredményeit is összefoglalja: Sigurdsson, G., ed., *The Vinland Sagas. The Icelandic Sagas about the First Documented Voyages across the North Atlantic* (transl. K. Kunz, London: Penguin Books, 2008, 25–50). Modern norvég fordítása: Ingstad, H., *Vesterveg til Vinland* (Oslo: Gyldendal, 1965, 54–64). A modern norvég fordítás magyar fordítása: Ingstad, H., *Vikingek az Újvilágban* (ford. Sulyok V., Budapest: Gondolat, 1972, 53–64). A sagát egyes kiadások *Þorfinns saga Karlsefnis* (‘Þorfinn Karlsefni sagája’) vagy más, hasonló címen nevezik meg. A fejezetek beosztása és címe modern szerkesztői betoldás.

A saga tartalmát így foglalhatjuk össze röviden: Vörös Erik gyilkosság miatt menekülni kényszerül Norvégiából Izlandra. További gyilkosságok miatt innét is kitiltják, ezért elhagyják nyugat felé, ahol Gunnbjörn korábban földet látott. Erik

¹⁰ Sigurdsson szerint Gelli fia Þorkell (Þorkell Gellisson) a szerző apai nagybátyja volt, tehát itt Ari tökéletesen megbízható forrásra támaszkodik (Sigurdsson, ed., *Vinland Sagas*, xxix).

¹¹ Jónsson, G., ed., *Íslendinga sögur* (‘Izlandiakra vonatkozó sagák’), vol. 1: „Landssaga og landnám” (Reykjavík: Íslendingasagnaútgáfan, 1946), 352–355 = Sveinsson & Þórðarsson, eds., *Eyrbyggja Saga*, 228–231.

¹² Sigurdsson, ed., *Vinland Sagas*, ix.

megtalálja Grönlandot, és letelepedik itt. Þorbjörn, régi barátja is kivándorol ide Izlandról. Erik egyik fia, Leifr Norvégiába hajózik, és bekerül Óláfr Tryggvasonn király kíséretébe. Óláfr király utasítja Leifrt, hogy küldötteként térítse Grönlandot keresztény hitre. Leifr hajóját azonban a viharos időjárás letéríti a hazafelé vivő útról. Elsodródva új földet pillant meg, de nem köt ki, csak a hírért viszi el Grönlandra. Þorsteinn, Erik másik fia expedíciót indít az új föld megtalálására, de a rossz időjárás miatt sikertelenül tér vissza. Þorfinn Karlsefni, a kereskedő Izlandról Grönlandra hajózik, és megházasodik. Snorri társaságában innét kel útra a Leifr által látott föld megkeresésére. Helluland és Markland érintésével megérkezik Vínlandra, ahol hosszabb ideig tartózkodik. Itt kerül érintkezésbe a(z inuk vagy indián) bennszülöttekkel. A kezdetben békés cserekereskedés hamarosan véres ellenségeskedésbe fordul – ennek leírása az itt közölt II. fejezet. Karlsefniék ezután visszavitorláznak Grönlandra. A *Grönlandiak sagája* (*Grænlandinga saga*) jelentős különbségekkel meséli el az Újvilág normann felfedezésének történetét.

A régészet tanúságtétele szerint bizonyos, hogy Þorfinn Karlsefni idejében a Dorset-kultúrához tartozó inukok is letelepült életet éltek Újfundlandon.¹³ Miután azonban ugyanekkor bizonyosan éltek a Szent Lőrinc-folyó torkolatának környékén és szigetein *beotbuk*, *micmac* és *montagnais* indián törzsek is,¹⁴ ezért csak maguk a sagák adhatnak felvilágosítást arról, hogy az itt megtelepedő grönlandi normannok egyes esetekben inukokkal vagy indiánokkal találkoztak-e. Így amikor a saga állatbőrrel bevont csónakot említ, minden bizonnyal inukokkal való találkozásról van szó, mivel a kajak az inuit kultúra része volt. A *Vörös Erik sagájának* 10. fejezetében olvasható rövid leírás a bennszülöttek külsejéről is inkább inukokra vall.¹⁵ – Fordításunk szorososan követi az eredeti keresetlen szövegezését, egyszerű stílusát, különösen a *praesens historicum* és az egyszerű múlt gyakori váltogatása tekintetében, ami a saga-stílus egyik legjellemzőbb vonása.

Vörös Erik sagája, 10. fejezet

„Amikor aztán tavaszodni kezdett, látták egyszer kora reggel, hogy bőrcsónakok [*húðkeipa*] tömege evezett délről a hegyfok elé, olyan sok, mintha szénnel hintették volna végig az öblöt. Integettek is akkor minden csónakból evezőkkel [*vagy*:

¹³ A Baffin-szigettől Újfundland szigetig elterjedt Cape Dorset-kultúra elsősorban pattintott kőszerszámokat használt, valamint dörzsölt és csiszolt homokkő eszközöket. A Dorset-kultúra újfundlandi jelenlétének kronológiáját legrésztelésebben E. Harp kiváló régészeti monográfiája tárgyalja. Álláspontja szerint az ezredforduló környékén már jelen voltak Dorset-eszkimók Újfundlandon: *In all likelihood, Dorset culture did not reach the Newfoundland area much before 1000 A.D.* (Harp, *Cultural Affinities*, 165.) Ld. még Ingstad, *Vikingek az Újvilágban*, 89.

¹⁴ Vö. Harp, *Cultural Affinities*, IX. fejezet: „The Non-Dorset Archaeology of Newfoundland,” 140–153.

¹⁵ „Kicsi emberek voltak és csúnyák, és csúnyán állt a haj a fejükön; nagy szeműek voltak, és széles volt a pofacsontjuk.” (*Þeir vóru smáir menn ok illiligir, ok illt höfðu þeir bár á höfði; eygdír vóru þeir mjök, ok breidír í kinnunum.* Jónsson, ed., *Íslendinga sögur*, 1:352.)

lécekkel, *trjánnum*]. Karlsefni és emberei akkor felemelték pajzsukat, és amikor öszszetalálkoztak [a jövevényekkel], cseréberét [*kaupstefnu*] beszéltek meg egymás között, és azok az emberek mindenekelőtt vörös vásznat akartak szerezni. Cserébe prémárut és teljesen szürke szőrmét [*algrá skimm*] tudtak adni. Kardot és lándzsát is akartak vásárolni, de azt Karlsefni és Snorri megtiltotta. A *skrælingek* [*skrælingar*] arasznyi darabokban vettek vörös vásznat cserébe festetlen [*ófélvan* – nem-rőt] bőrrért, és a fejük köré kötötték. Így kereskedtek egy ideig. Akkor kezdett a vászon fogyni Karlsefniéknél, és már olyan kicsire vágta a vásznat, hogy nem volt szélesebb egy ujj vastagságánál, a *skrælingek* mégis ugyanakkora bőrt adtak érte cserébe, mint korábban, vagy nagyobbat. Az történt, hogy az erdőből kiugrott egy bika [*gridungr*], amely Karlsefniéké volt, és hangosan bögött.¹⁶ Ettől megijednek a *skrælingek*, és kiugranak a hajókra, és utána délre eveztek, el a szárazföldtől. Senki sem veszi észre őket akkor három héten keresztül. De amikor egy bizonyos idő eltelt, *skræling*-hajók nagy sokaságát látják jönni délről – olyanok voltak, mint egy áramlat az öbölben. Minden evezőt felemeltek és megráztak a nappal szemben [*andsælís*],¹⁷ s mindnyájan torkuk szakadtából felüvöltek. Akkor Karlsefniék megfogták a vörös pajzsot,¹⁸ és vitték velük szemben. A *skrælingek* kiugrottak a hajókból, s azután összezsúrtak, és megküzdöttek. Hatalmas lövedékszapor [*skothríð*] hullott rájuk, mert a *skrælingek*nek katapultjaik [*valslöngur*] voltak.¹⁹ Azt látták Karlsefniék, hogy a *skrælingek* egy pózna végén hoztak egy nagyon nagy golyót, ami körülbelül olyan volt, mint egy birkagyomor, és kékes színű, és elröpítették a rúdról, Karlsefni és társai csapata fölé, és szörnyű hangot adott ott, ahol leesett. Ezzel nagyon megijesztette Karlsefnit és az egész csapatát, úgyhogy ez semmi másra nem ösztökélte őket, mint arra, hogy meneküljenek, és elszaladjanak a folyó mentén felfelé (mert arra gondoltak, hogy a *skrælingek* csapata mindenfelől körülzárja őket), és meg se álljanak addig, míg bizonyos sziklákhöz nem érnek; és ott keményen ellenálltak. Freydís kijött, és látta, hogy Karlsefniék menekülnek, és kiáltott: „Miért szaladtok ezek elől a nyomorult férfiak elől – oly vitéz férfiak, mint ti –, akiket, úgy vélem, le tudnátok ütni, mint egy barmot? S ha nekem lenne fegyverem, azt hiszem, jobban harcolnék, mint bárki közületek.”²⁰ Azok oda se figyeltek a szavaira. Freydís követni igyekezett őket, de lassabb volt, mert nem volt jól;²¹ mégis utánuk ment az erdőbe, a *skrælingek* azonban üldözik őt. Egy halott férfira bukkant – Þorbrandr, Snorri fia volt ott, és egy lapos kő állt a fejében. Kardja csupaszon feküdt a közelében. Ő

¹⁶ A *praeteritumról praesens historicumra* való hirtelen átváltás jellemző a sagák nyelvére (vö. Sweet, H., *An Icelandic Primer*, 1895, 34, 189. pont).

¹⁷ A nappal szembeni mozgás rossz előjelnek számított a viking gondolkodásban (vö. Cleasby & Vigfusson, *Icelandic-English Dictionary*, *andsælís* címszó).

¹⁸ A vörös pajzs felemelése a háború jele.

¹⁹ A kritikai kiadás lábjegyzete szerint kétségekívül kézi parittyákra és nem nagyobb méretű hajítógépekre kell gondolnunk (Sveinsson & Þórðarsson, eds., *Eyrbyggja saga*, 228, 3. lj.).

²⁰ Freydís Vörös Erik lánya (*Ēiríksdóttir*), a saga negatív hősnője, egyben Joan Clark mai újfundlandi íróő *Ēiríksdóttir* c., angol nyelvű regényének hősnője (1994).

²¹ *hon var eigi heil*, nem volt jól – eufemizmus: terhes volt.

felvette, és készült védeni magát. A *skrælingek* aztán utolérték. Ő kibontotta akkor a mellét a ruhák alól, és suhint a csupasz karddal.²² Megijednek erre a *skrælingek*, és gyorsan hajóikba ugrottak előle, és eleveztek. Karlsefniék megtalálják Freydíst, és dicsérik a szerencséjét [*happ*]. Két ember esett el Karlsefniék közül, a *skrælingek* közül viszont rengetegen. Karlsefniékkal tülerő szállt szembe, s most, ezek után mentek hazamentek lakóhelyeikre [*búða*], és bekötötték sebeiket, és végiggondolják, milyen tömeg lehetett az, amelyik megtámadta őket fentről, a szárazföldről. Úgy tűnik nekik most, hogy ez csak hadsereg lehetett, amely a hajókkal jött, de ez a sereg látomásokból [*sjónbverfingar*] kellett álljon. A *skrælingek* is találtak egy halottat, és egy szekerce [*öx*]²³ feküdt mellette. Egy közülük felvette a szekercét, és belecsap vele egy fába, és azután egyik a másik után [szintén kipróbálja], úgy vélték, hogy értékes, és hogy jól vág. Azután fogta az egyik, és belevágott egy kőbe úgy, hogy eltört a szekerce, és akkor már haszontalannak tűnt nekik, mert nem állta a követ, így eldobták.

Karlsefniéknek most úgy tűnt, hogy habár lennének ott kiváló földek, mégis mindig veszély és békétlenség fog leselkedni ott rájuk, ahol korábban laktak. Azután menni készültek, és a földjükre gondoltak, és elvitorláztak északra a szárazföld mentén, és találtak öt *skrælinget* bőrruházatban [*í skinnhjúpum*] alva a tenger közelében. Fadobozok²⁴ voltak náluk, és rénszarvascsontvelőben elkevert vér.²⁵ Karlsefniék azt gondolták, hogy ez azt jelenti, hogy ezeket az embereket bizonyára elküldték a földjükről. Megölték őket akkor. Azután Karlsefniék találtak egy hegyfokot és rengeteg rénszarvast.²⁶ A hegyfok úgy nézett ki, mintha trágya lepte volna, mivel a rénszarvasok ott feküdtek éjszakánként.

Most Karlsefniék ismét az Áramlatok fjordjába [*í Straumfjörð*]²⁷ érnek, és ott bőség volt előttük mindabból, amire szükségük volt. Néhány ember azt beszéli, hogy Bjarni és Guðríðr ezután [itt] időzött, s tízszer tíz ember velük, és nem utaztak messzebbre, de Karlsefni és Snorri délre utaztak, és négyszer tíz ember velük, és nem maradtak tovább Hópban,²⁸ mint alig két hónapig, és ugyanezen a nyáron vissza is jöttek.

²² *hon dró þá út brjóstit undan klæðunum, ok slettir á beru sverðinu*. Vigfusson & Powell értelmezése szerint: „rácsapott saját mellére a csupasz karddal [*she stripped down her smock and slapped her breast with the naked sword*]” (*Icelandic Prose Reader*, 138 és 383). Ingstad értelmezése szerint „a karddal feléjük [*þá dem*, a rohamozó *skrælingek* felé] suhintott.” (Ingstad, *Vikingek az Újvilágban*, 61.)

²³ Cleasby & Vigfusson megjegyzi, hogy „a régi norvégok és dánok kedvelt nemzeti fegyvere nem annyira a kard, mint inkább a szekerce [harci bárd] volt” (*Icelandic-English Dictionary*, *öx* címszó).

²⁴ *stokka* (Jónsson) vagy *skokka* (Vigfusson & Powell). Vigfusson & Powell szerint dobozszerűen kivájt fatöng (*Icelandic Prose Reader*, 384).

²⁵ *í dýramerg dreyra blandinn*.

²⁶ *á fjölda dýra* (Jónsson); *fjölda dýra* (Vigfusson & Powell).

²⁷ Egy ‘Áramlatok fjordját’ mint izlandi kikötőt említ a *Skálbolts-Annaler* 1347-es bejegyzése is (*í Straumfjörð inn*, Storm, ed., *Islandske annaler*, 213).

²⁸ A saga 10. fejezete közli, hogy Karlsefniék dél felé hajózva eljutottak egy olyan, part menti tóhoz,

Karlsefni elment akkor egy hajóval, hogy megkeresse Þórhallt, a vadászt,²⁹ míg a másik csapat mögötte maradt, és észak felé utaztak a Hajógerinc-hegyfok előtt,³⁰ és haladnak azután nyugat felé előre, és a szárazföld a hajó bal oldalán [*á bakborða*] volt nekik. Ott aztán csupán vad erdőségek voltak mindenütt láthatóak előttük, és szinte sehol sem [volt] bennük tisztás. sokáig hajóztak, egy folyó a szárazföldről le, keletről nyugatra. Behajóztak a folyótorkolatba, és lehorgonyoztak a délebbi part mellett.”

Bibliográfia

- Cleasby, R. – Vigfusson, G. *An Icelandic-English Dictionary*. Oxford: Clarendon Press, 1874.
- Clunies-Ross, M., ed. *Old Icelandic Literature and Society* (Cambridge Studies in Medieval Literature 42), Cambridge University Press, 2000.
- Harp, E. *The Cultural Affinities of the Newfoundland Dorset Eskimo*. Ottawa: National Museum of Canada, 1964 (National Museum of Canada Bulletin No. 200, Anthropological Series No. 67)
- Hellquist, E. *Svensk etymologisk ordbok*. Lund: C. W. K. Gleerups förlag, 1922.
- Ingstad, H. *Vesterveg til Vinland*. Oslo: Gyldendal, 1965, 54–64.
- Ingstad, H. *Vikingek az Újvilágban*. Ford. Sulyok V. Budapest: Gondolat, 1972.
- Jónsson, G., ed. *Íslendinga sögur*, vol. 1: „Landssaga og landnám.” Reykjavík: Íslendingasagnaútgáfan, 1946.
- Magnusson, M. *The Vikings*. Stroud: The History Press, 2003.
- Pertz, G. H., ed. *Adami gesta Hammaburgensis ecclesiae pontificum*. Hannoverae: impensis bibliopoli Hahniani, 1846.
- Rafn, C. C., ed. *Antiquitates Americanae*. Hafniae [= København]: 1837.
- Rask, E. *A Grammar of the Icelandic or Old Norse Tongue*. Transl. by G. Webbe Dasent. London: W. Pickering – Frankfort o/M: Jaeger’s, 1843.
- Sigurðsson, G., ed. *The Vinland Sagas. The Icelandic Sagas about the First Documented Voyages across the North Atlantic*. Transl. K. Kunz. London: Penguin Books, 2008.

.....
 amelybe dagály idején be lehetett hajózni. Ezt *bóp*nak (‘part menti, behajózható tó’) nevezték. A hely az ígélet földjének tűnt: vadbúza, vadszőlő, mindenféle vad és hal nagy bőségben élt itt.

²⁹ A saga 9. fejezete elmondja, hogy Þórhall kilenc emberrel különvált a főcsapattól, és észak felé hajózott Vinlandot keresve, míg Karlsefni a többi emberrel délnek indult. A saga szerint Þórhall hajója viharba került, és az óceánon kelet felé sodródva végül Írországban ért partot, ahol a legénységet foglyul ejtették, és rabszolgává tették (a rabszolgaság általánosan elterjedt volt a korban).

³⁰ *Kjalarnes*, a *kjölr* (masc., gen. *kjalar*), ‘hajógerinc, keel’ és a *nes*, ‘hegyfok’ szóból. A saga 8. fejezete szerint Karlsefni és Snorri hajói ‘Helluland’ (‘Kőföld’) és ‘Markland’ (‘Határ föld, Erdőföld’) érintése után egy olyan hegyfokhoz érnek, ahol a Þorvaldr korábbi utazásában hajótörést szenvedett normann vitorlás gerincét találják (Þorvaldr utazásáról ld. *Grönlandiak sagája*, 4. fejezet). Ezt a helyet nevezik el *Kjalarnes*nek. – A saga 12. fejezete tudósít Karlsefni visszatéréséről az Áramlatok fjordjába, onnét pedig Grönlandra (három, az Újvilágban eltöltött év után).

- Storm, G., ed. *Islandske annaler indtil 1578*. Christiania: Grondahl & Sons, 1888.
- Sveinsson, E. Ó. – Þórðarsson, M., eds. *Eyrbyggja saga, Brands Þáttr Örva, Eiríks Saga Rauða, Grønlandinga saga, Grønlandinga þáttr* (Reykjavík: Hið Íslenska Fornritafélag, 1935, 195–237).
- Sweet, H. *An Icelandic Primer*. With Grammar, Notes and Glossary. Second Edition. Oxford: Clarendon Press, 1895.
- Vigfusson, G. – Powell, F. Y. *An Icelandic Prose Reader*. Oxford: Clarendon Press, 1879.
- Whaley, D. „A Useful Past: Historical Writing in Medieval Iceland,” in Clunies-Ross, M., ed., *Old Icelandic Literature and Society* (Cambridge Studies in Medieval Literature 42), Cambridge University Press, 2000.
- Wintenberg, W. J. „Eskimo Sites of the Dorset Culture in Newfoundland,” *American Antiquity* vol. 5, no. 2 (October 1939), 83–102.
- Wintenberg, W. J. „Eskimo Sites of the Dorset Culture in Newfoundland, Part II,” *American Antiquity*, Vol. 5, no. 4 (April 1940), 309–333.
- Zoëga, G. T. *A Concise Dictionary of Old Icelandic*. Oxford: Clarendon Press, 1967.